

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ НАРОДОЗНАВСТВА**

Схвалено

Вченою радою ІН НАН України,
протокол № 8
від «11» вересня 2024 року

Затверджено

на засіданні відділу історичної етнології
ІН НАН України
протокол № 9
від « 3 » вересня 2024 року

В.о. завідувача відділу історичної етнології

Марія ДЕМЧУК

Силабус з навчальної дисципліни

«ЕТНОГЕНЕЗ УКРАЇНЦІВ»,

що викладається у межах підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового)

рівня вищої освіти – доктора філософії – спеціальності

032 «Історія та археологія»

Львів 2024 р.

Назва дисципліни	Етногенез українців
Адреса викладання курсу	Інститут народознавства НАН України
Науковий відділ, за яким закріплена дисципліна	Відділ історичної етнології
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	03 гуманітарні науки; 032 історія та археологія
Викладачі курсу	Павлюк Степан Петрович , директор, доктор історичних наук, академік НАН України
Контактна інформація викладачів	pavljuk@nas.gov.ua
Консультації з питань навчання по дисципліні відбуваються	Консультації в день проведення занять (за попередньою домовленістю). Також можливе проведення он-лайн консультацій з використанням платформи zoom чи google meet (для погодження часу проведення консультації треба написати на електронну пошту викладача).
Сторінка курсу	
Інформація про дисципліну	Дисципліна «Етногенез українців» акцентує на ключових, етапних подіях становлення українців як народу, теоретично умотивовуючи цей процес. Увагу буде звернуто на етногенетичну проблематику, сучасні тенденції етнічної самоідентифікації тощо. Буде розглянуто дослідницькі проблеми про історичні витоки, історичну пам'ять, процес формування і врешті тривку й тривалу консолідація її в історичні спільноти
Коротка анотація дисципліни	Дисципліна “ Етногенез українців ” є вибірковою дисципліною зі спеціальності 032 історія та археологія (спеціалізації “етнологія”), яка викладається в 6 семестрі в обсязі п'ятьох кредитів (150 годин) (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS).
Мета та цілі курсу	засвоєння основних концепцій етногенезу та етнічної історії українців; ознайомлення аспірантів з основним категоріальним апаратом етнічної історії людства, з її методологією і завданнями; вивчення етапів етнічного розвитку українців, основних рис матеріальної і духовної культури, змін національного складу населення у межах етнічної території України; дослідження етно-соціальної структури українського суспільства на різних етапах часового розвитку
Література для вивчення дисципліни	Основна література: 1. Балущок В. Формування об'єктивної основи для етногенезу українців // Народна творчість та етнографія. – 2000. – № 1. – С. 32–40. 2. Боряк О. О. Україна: етнокультурна мозаїка. – Київ: Либідь, 2006. – 328 с. 3. Гошко Ю. Г. Населення Українських Карпат XV–XVIII ст. Заселення. Міграції. Побут / Ю. Г. Гошко. – Київ : Наукова думка, 1976. – 204 с. 4. Етногенез та етнічна історія Українських Карпат. – Львів : Інститут народознавства НАН України, 1999. – Т. I : Археологія та антропологія.

5. Макарчук С. А. Етнічна історія України: навч. посіб. – Київ: Знання, 2008. – 471 с.
6. Мала енциклопедія етнодержавознавства. – Київ: Генеза, 1996. – 942 с.
7. Нидерле Л. Славянские древности / Л. Нидерле. – Москва : Издательство иностранной литературы, 1956. – 450 с.
8. Павлюк С. Походження українського народу у контексті традиційної культури. Лекції спецкурсу з етнополітології / Степан Павлюк. – Львів, 2006. – 84 с.
9. Павлюк С. Словник основних понять і термінів з теорії етнології / Степан Павлюк. – Львів : Інститут народознавства НАН України, 2008. – 256 с.
10. Павлюк С. Етногенеза українців: спроба теоретичної реконструкції. – Львів: Інститут народознавства НАН України, 2006. – 247 с.
11. Сегеда С. Історична динаміка етнічного складу населення України // Досвід України в галузі прав національних меншин. – Київ: Либідь, 1994. – С. 7–16.
12. Сегеда С. У пошуках предків. Антропология та етнічна історія України / С. Сегеда. – Київ : Наш час, 2012. – 462 с.
13. Тиводар М. Етнологія: навч. посіб. для студ. іст. спец. вищих навч. закл. / М. Тиводар. – Львів: Світ, 2004. – 624 с.

Додаткова література

14. Алексеев В. П. Етногенез: Учебное пособие. – Москва: Высшая школа, 1986. – 138 с.
15. Балушок В. Етнічна ситуація на слов'янських землях України в епоху Київської Русі // Народна творчість та етнографія. – 2004. – С. 46–57.
16. Вівчарик М. М., Капелюшний В. П. Українська нація: витоки, становлення, сьогодення. – Київ: Наука, 2003.
17. Вовк Х. К. Студії з української етнографії та антропології / Хведір Вовк. – Київ : Мистецтво, 1995. – 336 с.
18. Глушко М. Методика реконструкції об'єктів культури населення України доісторичного періоду (досвід етнологів) / Михайло Глушко // Археологічні дослідження Львівського університету. – Львів, 2006. – Вип. 9. – С. 193–210.
19. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть. – Київ: Либідь, 1991. – 67 с.
20. Заставний Ф. Д. Українські етнічні землі. – Львів: Світ, 1993. – 175 с.
21. Зан М. Етнічні процеси на Закарпатті в сучасну добу // Народна творчість та етнографія. – 2010. – № 1. – С. 31–42.
22. Етнічна історія давньої України / П. П. Толочко, Д. Н. Козак, О. П. Моця та ін. – Київ, 2000. – 276 с.
23. Ісаєвич Я. Походження українців: історіографічні схеми і політика // Матеріали до української етнології. – Київ, 1995. – № 1 (4).
24. Крип'якевич І. П. До питання про національну самосвідомість українського народу в кінці XVI – на початку XVII ст. // Український історичний журнал. – 1996. – № 7. – С. 34–39.

	<p>25. Огульчанський Ю. Етнічна структура українського суспільства: уявні та дійсні проблеми. – Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 68 с.</p> <p>26. Павлюк С. П. Народна агротехніка українців Карпат другої половини ХІХ – початку ХХ ст. – Київ: Наукова думка, 1986. – 171 с.</p> <p>27. Павлюк С. П. Традиційне хліборобство України: агротехнічний аспект. – Київ: Наукова думка, 1991. – 224 с.</p> <p>28. Петров В. Походження українського народу. – Київ: Фенікс, 1992. – 192 с.</p> <p>29. Сілецький Р. Проблема типології опалювальних пристроїв стародавнього житла в Україні (конструктивно-функціональні особливості печі) / Роман Сілецький // Записки Наукового товариства імені Шевченка. – Львів, 2001. – Т. 242 : Праці Секції етнографії і фольклористики. – С. 230–247.</p> <p>30. Тиводар М. Етнографічна мозаїчність українців Закарпаття // Закарпаття : народознавчі роздуми / Михайло Тиводар. – Ужгород : Карпати, 1995. – С. 179–205.</p> <p>31. Тиводар М. Етнодемографічні процеси на Закарпатті (І – початок ІІІ тисячоліття) // Народна творчість та етнографія. – 2010. – № 1. – С. 4–31.</p> <p>32. Худаш М. Походження імен та релігійно-міфологічні функції давньоруських і спільнослов'янських язичницьких божеств / Михайло Худаш. – Львів : Інститут народознавства НАН України, 2012. – 1061 с.</p> <p>33. Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. – Київ, 2005.</p>
Тривалість курсу	150 год.
Обсяг курсу	50 години аудиторних занять. З них 26 години лекцій, 24 годин практичних занять та 100 годин самостійної роботи, з них 50 год. на виконання індивідуальних проєктів
Очікувані результати навчання	<p>Після завершення цього курсу аспірант буде знати:</p> <p>теоретико-методологічні аспекти етногенезу; основні поняття та їх зміст (етнос, етногенез, нація, етнічність); наукові концепції походження українців; головні етапи етногенезу українців у контексті європейської історії;</p> <p>вміти:</p> <p>аналізувати та пояснювати політичні, соціальні, культурні та економічні фактори етногенезу; характеризувати особливості функціонування українського етносу на різних етапах етнічної історії;</p>
Ключові слова	етнологія, обряд, обрядовість, традиційна календарна, родинна та трудова обрядовість, звичай, етнолокальні особливості, атрибут обряду, сучасні трансформаційні процеси.
Формат курсу	Очний
Теми	<p>1. Теорія та методологія етногенетичних досліджень</p> <p>2. Наукові концепції етногенезу у сучасній українській історичній науці</p>

	<p>3. Проблема прабатьківщини слов'ян в науці</p> <p>4. Головні етапи етногенезу українців</p> <p>5. Політичні, соціальні, культурні та економічні фактори етногенезу</p> <p>6. Українська нація: витоки й становлення</p>
Підсумковий контроль, форма	<i>Залік</i> проводиться у формі презентації-захисту та перехресного (взаємного) рецензування аспірантами їх наукових проєктів
Пререквізити	Для вивчення курсу аспіранти потребують базових знань з дисциплін: Етнологія України, Історія України, Теорія етнології, англійської та польської мов
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	Презентація, лекції, семінари, індивідуальні проєкти
Необхідне обладнання	Проектор та ноутбук.
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	<p>Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за таким співвідношенням:</p> <p>активність семінарських заняттях – 20 %</p> <p>колоквіуми – 20 %</p> <p>індивідуальні міні-проєкти – 40 %</p> <p>Письмові роботи: У межах виконання індивідуальних проєктів написати есе/ доповідь/ рецензію/презентацію обсягом 8-10 тис. знаків.</p> <p>Академічна доброчесність: Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.</p> <p>Відвідання занять є невід'ємною складовою навчання. Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції і практичні заняття курсу.</p> <p>Література. Літературу, яку студенти не зможуть знайти самостійно, буде їм надано в електронному вигляді для особистого використання виключно в освітніх цілях (без права її передачі третім особам чи поширення).</p>
Питання до заліку	Підсумкове оцінювання відбувається у формі суми результатів усіх поточних та індивідуальних балів. При оцінці за проєкт враховується своєчасність, повнота та якість виконання дослідження.
Опитування	Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.